

Türkiye’de Hemşirelik Alanında Merhamet Konusuna Yönelik Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi

Investigation of the Graduate Theses That Related To Compassion Issue In The Field of Nursing In Turkey

Mehmet KARAKAŞ¹, Ebru ÇELEBİ², Nurhan ÇİNGÖL³, Seher ZENGİN⁴

ÖZ

Bu çalışma Türkiye’de hemşirelik alanında merhamet konusuna yönelik yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi amacıyla retrospektif ve tanımlayıcı olarak yapıldı. Çalışmanın örneklemini Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’ne kayıtlı olan ve hemşirelik alanında yapılan tezler oluşturdu. Veri tabanında tarama 1 Ocak 1968 ile 1 Ocak 2021 tarihleri arasında, “merhamet” ve “şefkat” terimleri kullanılarak yapıldı. Verilerin analizinde tezlerin türü, yayın yılı, amacı, örnekleme ve sayısı, yöntem ve sonuçları incelendi. Tarama sonucunda 3’ü doktora, 25’i yüksek lisans tezi olmak üzere 28 teze ulaşıldı. Tezlerin incelenmesi sonucunda çalışılan kliniğe göre hemşirelerin merhamet ve merhamet yorgunluk düzeylerinin farklılaştığı, merhamet düzeyi arttıkça merhamet yorgunluğunun azaldığı ve bakım kalitesi algısının arttığı, merhamet konusunda verilen eğitimlerin hemşirelerin merhamet yorgunluğunu azaltmada etkili olduğunun belirlendiği görüldü. Ayrıca öz-şefkatin psikolojik sağlamlıkla pozitif, merhamet yorgunluğu ile negatif ilişkili olduğu ve öz-şefkatin farkındalık temelli eğitim programlarıyla artırılabilceğinin saptandığı belirlendi. Sonuç olarak Türkiye’de hemşirelik alanında merhamet konusunu ele alan lisansüstü tez çalışmalarının son birkaç yılda yapıldığı ve deneysel çalışmaların sayıca yetersiz olduğu belirlenmiştir. Bu konuda daha büyük ve farklı örneklem gruplarıyla çalışma yapılmasının, gelecekteki araştırmalara ve konunun araştırılması gereken diğer yönlerine ışık tutacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Merhamet, Hemşirelik, Tezler

ABSTRACT

This study was conducted to investigation of the postgraduate thesis that related to compassion issue in the field of nursing in Turkey. Theses in nursing registered in the National Thesis Center of the Council of Higher Education constituted the sample of this retrospective and descriptive study. The search was performed using the term "compassion" on database, between the date from January 1, 1968 to 2021. The research design of the thesis, year of publication, purpose, sample and number, method and results were analysed. It was reached 3 doctoral, 25 master's thesis at the end of the scanning. As a result of the analysed of the theses, it was determined that the compassion and compassion fatigue levels of the nurses differed according to the clinics. It was determined that as the level of compassion increased compassion fatigue decreased and increased perception of quality of care, the training given on compassion was effective in reducing the compassion fatigue of nurses. In addition, it was observed that self-compassion was positively related to psychological resilience and negatively related to compassion fatigue, and that could be increased with mindfulness-based training programs. As a result, it was determined that the dissertations on compassion in the field of nursing in Turkey had been carried out in the last few years and the experimental studies were insufficient in number. It is considered that working with larger and different sample groups on this subject will flash on future research and other aspects of the subject that need to be investigated.

Keywords: Compassion, Nursing, Theses

¹ Öğr. Gör. Dr. Mehmet KARAKAŞ, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, karakasmehmet@ibu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0150-6930

² Öğr. Gör. Ebru ÇELEBİ, Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, ebruarabaci@ibu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2874-7395

³ Dr. Öğr. Üyesi Nurhan ÇİNGÖL, Hemşirelikte Yönetim, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü nurhancingol@ibu.edu.tr, ORCID:0000-0003-1398-7943

⁴ Öğr. Gör. Seher ZENGİN, Halk Sağlığı Hemşireliği, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü seherzengin@ibu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2638-6848

GİRİŞ

Sağlık hizmetlerinin sunumu sırasında, bireylerin özel durumlarına veya en savunmasız oldukları anlara şahit olan hemşirelerin, teknik bilgi ve becerilere sahip olmanın yanı sıra bakım verdikleri bireylere karşı merhametli olmaları gerekir.¹ Başkalarının acısını derin bir farkındalıkla anlama ve acıyı dindirmek için güçlü bir istek duymak olarak tanımlanan merhamet hemşirelik uygulamalarının temelinde yer almakta ve hastalar tarafından kaliteli bir bakımın göstergesi olarak kabul edilmektedir. Ayrıca, hemşirelik bakımına merhameti yansıtabilmenin bir gereği olarak görülen öz şefkatin de hemşireler için önemli olduğu görülmektedir.² Öz şefkat acı çektiğimizde, başarısız olduğumuzda veya yetersiz hissettiğimizde kendimizi özeleştirme ile yaklaşmak yerine kendimize karşı sıcak ve anlayışlı olmayı, yaşadığımız olumsuz deneyimleri insan yaşamının doğal bir parçası olarak kabul etmeyi kapsamaktadır.³ Merhametin hemşirelik bakımında hayat bulmuş hali olan merhamet yeterliliği hastaların zorluklarını anlama, tanıma ve azaltma yeteneği olarak tanımlanmakta ve hemşirelik uygulamasında yer alan duygusal emeğin kritik bir bileşeni olarak kabul edilmektedir.² Bununla birlikte merhamet tüm hemşirelerin göstermesi gereken bir profesyonel değer olarak görülmekte iken

hastalar tarafından hemşirelerin merhamet göstermekte başarısız oldukları bildirilmektedir.⁴ Bu bağlamda ortaya sağlık hizmeti sunumunda yaşanan tükenmişlik düzeyini tanımlayan merhamet yorgunluğu kavramı ortaya çıkmaktadır.⁵ Merhamet yorgunluğu olumsuz bir durumu belirtirken, merhamet memnuniyeti ise bu durumun tam karşıtı olarak olumlu bir durumu ifade etmektedir.⁶ Literatürde oldukça yeni bir ifade olan merhamet korkusu kavramı ise, “Kişinin kendine ya da başkalarına karşı şefkatli ve merhametli olmasından dolayı yaşayabileceği olumsuz duygu ve durumlardan korkması” olarak tanımlanmıştır.⁷

Yapılan literatür incelemesinde hemşirelik alanı dahil pek çok farklı alanda merhamet konusunu içeren çok sayıda makale ve tez çalışmasının bulunduğu görülmüştür. Merhamet konusuna yönelik yurtdışında yapılan sistematik derlemeler⁴ bulunmakla birlikte, ülkemizde böyle bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu doğrultuda, bu derlemede yalnızca hemşirelik alanında merhamet konusuna yönelik yapılan lisansüstü tezlerin türü, yayın yılı, amacı, örnekleme ve sayısı, kullanılan ölçme araçları, yöntem ve sonuçlarının incelenmesi amaçlanmıştır.

MATERYAL VE METOT

Bu çalışma retrospektif ve tanımlayıcı türde yapılmıştır. Araştırma verilerini elde etmek için Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi veri tabanında tarama yapılmıştır. Çalışmanın evrenini hemşirelik alanında yapılan ve başlığında “merhamet” ve “şefkat” terimi bulunan tüm lisansüstü tezler oluşturmuştur. Hemşirelikte yüksek lisansın başladığı ilk tarih olan 1968 yılı dikkate alınarak, tarama 1 Ocak 1968 ile 1 Ocak 2021 tarih aralığında yapılmış ve ulaşılan tüm tezler değerlendirmeye alınmıştır.

Araştırmaya dahil edilme ölçütleri;

- Tez başlığında “merhamet” veya “şefkat” kelimesinin yer alması
- Tezin hemşirelik anabilim dalı/dalları tarafından yapılmış olması
- Tezin erişime açık olması
- Tezin lisansüstü tez çalışması olmasıdır.

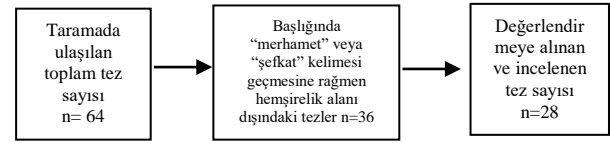
Araştırmaya dahil edilmeme ölçütleri ise;

- Tez başlığında “merhamet” veya “şefkat” kelimesinin yer almaması
- Tezin erişime kapalı olması

- Tezin hemşirelik anabilim dalı/dalları dışında farklı bir disiplin tarafından yapılmış olmasıdır.

Yapılan tarama sonucunda toplam 64 adet teze ulaşılmıştır. Ulaşılan 64 adet tezin 36'sının başlığında “merhamet” veya “şefkat” kelimesi geçmesine rağmen hemşirelik alanı dışında farklı bir disiplin tarafından yapılmış olması nedeniyle araştırma kapsamına alınmamıştır. Hemşirelik alanında yapılan ve başlığında “merhamet” veya “şefkat” kelimesi geçen toplam 28 adet lisansüstü teze ulaşılmıştır (Şekil 1). İncelenen tezler Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi veri tabanında erişime açık olduğundan, tezlerin tamamı değerlendirmeye alınmıştır. Çalışma kapsamındaki tezler türlerine göre ayrıldıktan sonra tarih sıralamasıyla yazar ve tez danışmanı, tezin amacı, araştırma türü, örnekleme, sayısı, kullanılan ölçme araçları, yöntem ve sonuçları bakımından

incelenmiştir. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler ve içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

Şekil 1. Tez Çalışmalarının Seçim Süreci

Araştırmanın Etik Yönü

Bu çalışma retrospektif ve tanımlayıcı türde bir literatür incelemesi olduğundan etik kurul izni alınmamıştır.

Araştırmanın Kısıtlılıkları

Çalışmaya 1 Ocak 2021 tarihinden önce Ulusal Tez Merkezi veri tabanında yer alan tezler dahil edildiğinden bu tarihten önce yapılmış olup henüz sisteme kaydedilmemiş tezler olabilir. Bu tezlere ulaşamaması çalışmanın bir sınırlılığı olarak söylenebilir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Sistemik inceleme olarak yapılan bu çalışma kapsamında çalışmaya dahil edilme kriterlerine uyan 28 tez incelenmiş olup bu tezlerin 3'ünün doktora, 25'inin ise yüksek lisans tezi olduğu saptanmıştır. Tüm tezlerin 2018-2020 yılları arasında yayımlandığı (Tablo 1) ve toplam 5995 katılımcının bu çalışmada yer aldığı belirlenmiştir. İncelenen tezlere ilişkin özet bilgiler ise Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. İncelenen Tezlerin Tür ve Yıllara Göre Dağılımı

Yayın yılı	Yüksek lisans	Doktora	Toplam tez sayısı	%
2018	3	1	4	14,3
2019	14	2	16	57,1
2020	8	-	8	28,6
Toplam	25	3	28	100

Tarama sonucunda “merhamet” kelimesi kullanılarak toplam 19 adet, “şefkat” kelimesi kullanılarak ise toplam 6 adet yüksek lisans tezi tespit edilmiştir. Bu tezlerin tanımlayıcı, kesitsel, ilişki arayıcı, fenomenolojik, yarı deneysel ve metodolojik çalışmalar olduğu belirlenmiştir (Tablo 2). Yüksek lisans tezlerinin 20'sinin örneklemini

hemşireler, diğer 5'inin örneklemini ise hekim ve hemşireler, inmeli bireylere bakım veren bireyler, acil servis çalışanları, üniversite öğrencileri ve lisans hemşirelik öğrencileri oluşturmuştur.

İncelenen tez çalışmalarına katılan hemşirelerin cerrahi, hematoloji, onkoloji, çocuk, çocuk onkoloji, çocuk hematoloji, nöroşirürji, palyatif bakım, psikiyatri, perinatal alan, kronik hasta servisi, karma servisler, ameliyathane, acil servis ve yoğun bakım ünitelerinde çalıştıkları belirlenmiştir. Tez çalışmalarında tanıtıcı bilgi formu veya sosyo-demografik özellikler formu ve ölçeklerden de en sık “Çalışanlar İçin Yaşam Kalitesi Ölçeği”^{8,9} ve “Merhamet Ölçeği”nin^{10,11} kullanıldığı belirlenmiştir. İncelenen çalışmalarda merhamet duygusu, merhamet düzeyi ve/veya merhamet yorgunluğunun mesleki yaşam kalitesi, öz anlayış, psikolojik sermaye, bakım davranışları, bakım yükü, hasta güvenliği, stresle başa çıkma tarzı, tükenmişlik, bakım kalite göstergeleri, profesyonel değerler, iş ve yaşam doyumu, empati ve sabır üzerine etkisi veya aralarındaki ilişkinin incelendiği

belirlenmiştir. Ayrıca hemşirelerin öz-şefkat ve ikincil travmatik stres düzeyleri ile bunlar arasındaki ilişkinin, bilinçli farkındalık temelli eğitim programının hemşirelerin farkındalık, iş stresi ve öz-şefkat düzeylerine etkisinin incelendiği, şefkat yorgunluğu ve memnuniyetine ilişkin deneyimlerin, üniversite öğrencilerinde flört şiddeti sıklığı

ve bilişsel duygu düzenleme ile öz şefkat arasındaki ilişkinin, hemşirelik öğrencilerinin psikolojik sağlamlık ve öz şefkat düzeylerinin araştırıldığı belirlenmiştir. Bir tez çalışmasında ise Şefkat Yorgunluğu Ölçeği'nin Türkçe dil geçerlilik ve güvenilirliğinin yapıldığı görülmüştür (Tablo 2).

Tablo 2. Hemşirelik Alanında Merhamet Konusunda Yapılan Yüksek Lisans Tezleri

Yazar, Yıl Danışman	Amaç	Çalışmanın tipi	Örnekleme sayısı -Kullanılan ölçme araçları	Sonuç
1 Denk T. 2018 ¹² Köçkar Ç.	Hemşirelerde mesleki yaşam kalitesi, merhamet memnuniyeti ve merhamet yorgunluğunu saptamak.	Tanımlayıcı	207 hemşire (Cerrahi kliniklerde çalışan) Sosyo-demografik Özellikler Formu, Çalışanlar için Yaşam Kalitesi Ölçeği	Hemşirelerde yaş ilerledikçe mesleki tatmin oranı artsa da maddi yetersizlik, fazla iş yükü veya dedikodu gibi nedenlerin tükenmişliği arttırdığı tespit edilmiştir.
2 Koca F. 2018 ¹³ Erten Yaman H.	Hemşirelerin merhamet yorgunluğu durumlarını ve etkileyen faktörleri belirlemek.	Tanımlayıcı ve kesitsel	117 hemşire (Onkoloji, acil, özel bakım-kronik hasta servisi, karma servis ve ameliyathane kliniklerde çalışan) Kişisel Bilgi Formu, Çalışanlar için Yaşam Kalitesi Ölçeği	Yaşı ileri, meslekte ve çalışılan birimde hizmet süresi fazla olan, özellikle onkoloji biriminde çalışanların tükenmişlik ve merhamet yorgunluğu yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. Sosyal ilişkileri güçlü olan, mesleği kendi isteği ile seçen "mutlu" kişilerin mesleki tatminleri yüksek, tükenmişlik ve merhamet yorgunluğu düşük düzeyde saptanmıştır.
3 Kara D. 2018 ¹⁴ Akgün Çıtak E.	Hemşirelerin merhamet yorgunluğu ve öz anlayış düzeylerini incelemek.	Tanımlayıcı ve kesitsel	412 hemşire (Yatan hasta kliniklerinde çalışan) Kişisel Tanıtıcı Bilgi Formu, Çalışanlar için Yaşam Kalitesi Ölçeği-Versiyon 4 Öz Anlayış Ölçeği	ÇYKÖ Merhamet Yorgunluğu alt boyutu puan ortalamasının gece çalışan hemşirelerde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. ÖAÖ puan ortalamaları dahili kliniklerde çalışan hemşirelerde, cerrahi klinikler ve yoğun bakımlarda çalışan hemşirelere göre istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksek olduğu saptanmıştır. Hemşirelerin merhamet yorgunlukları ve öz anlayışları arasında zıt yönlü ve düşük dereceli bir ilişki olduğu bulunmuştur.
4 Özan A. 2019 ¹⁵ Polat H.	Yoğun bakım hemşirelerinde merhamet ve merhamet yorgunluğunu belirlemek.	Tanımlayıcı ve kesitsel	182 hemşire (Yoğun bakım ünitelerinde çalışan) Tanıtıcı Bilgi Formu, Çalışanlar için Yaşam Kalitesi Ölçeği, Merhamet Ölçeği	Hemşirelerin merhamet düzeyinin yüksek, merhamet yorgunluğu düzeyinin ise düşük olduğu saptanmıştır. Merhamet düzeyi arttıkça merhamet yorgunluğu düzeyinin azaldığı tespit edilmiştir.
5 Tanrıkulu G. 2019 ¹⁶ Ceylan B.	Çocuk kliniklerinde çalışan hemşirelerde merhamet düzeyi ve merhamet yorgunluğu düzeyini belirlemek.	Tanımlayıcı ve ilişki arayıcı	192 hemşire (Çocuk kliniklerinde çalışan) Bilgi Formu, Çalışanlar için Yaşam Kalitesi Ölçeği'nin Merhamet Yorgunluğu Alt Ölçeği, Merhamet Ölçeği	Hemşirelerin merhamet düzeylerinin yüksek, merhamet yorgunluğu düzeylerinin düşük olduğu saptanmıştır. Merhamet düzeyi arttıkça merhamet yorgunluğu düzeyinin azaldığı belirlenmiştir.
6 Bektaş M. 2019 ¹⁷ Yıldırım G.	Hemşirelerin organ bağış tutumlarının merhamet duygularıyla ilişkisinin değerlendirmek.	Kesitsel-betimleyici	200 hemşire (organ bağış kartı olan 100, olmayan 100 kişi) Tanıtıcı Bilgiler Formu, Organ Bağış Tutum Ölçeği, Merhamet Ölçeği	Organ bağış tutumunda merhamet duygusunun etkili olduğu bulunmuştur.
7 Salur H. 2019 ¹⁸ Yıldırım N.	Merhamet yorgunluğu ve psikolojik sermaye düzeyini etkileyen faktörleri belirlemek ve merhamet yorgunluğu ile psikolojik sermaye arasındaki ilişkiyi incelemek.	Kesitsel, tanımlayıcı ve ilişki arayıcı	83 hekim, 122 hemşire Toplam 205 katılımcı Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu, Çalışanlar için Yaşam Kalitesi Ölçeği, Psikolojik Sermaye Ölçeği	Hekim ve hemşirelerin merhamet yorgunluğunun yüksek olduğu saptanmıştır. Meslektaşlarıyla ilişkiden memnun olmama durumunun merhamet yorgunluğunu arttırdığı belirlenmiştir. Psikolojik dayanıklılığın yüksek olmasının merhamet yorgunluğunu azalttığı tespit edilmiştir.

Tablo 2. (Devamı)

8	Kolay N. 2019¹⁹ Uğur E.	Yoğun bakım hemşirelerinde merhamet ile bakım davranışları arasındaki ilişkiyi incelemek.	Tanımlayıcı ve kesitsel	125 hemşire-124 veri analizi (Yetişkin yoğun bakım ünitelerinde çalışan) Tanıtıcı Bilgiler Formu, Merhamet Bakım Davranışları Ölçeği-24	Hemşirelerin merhamet düzeyleri ile bakım davranışları arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ayrıca, merhametin sevecenlik boyutunun, bakım davranışlarını pozitif yönde etkilediği saptanmıştır.
9	Erdem H. 2019²⁰ Kars Fertelli T.	İnmeli bireylere bakım verenlerde bakım yükü ve merhamet düzeyi arasındaki ilişkiyi değerlendirmek.	Tanımlayıcı ve ilişki arayıcı	280 inmeli birey ve bakım vereni Hasta Tanıtım Formu, Bakım Veren Tanıtım Formu, Bakım Verme Yükü Ölçeği, Merhamet Ölçeği, Barthel Günlük Yaşam Aktiviteleri İndeksi	İnmeli bireylere bakım verenlerin bakım yükleri ve merhamet düzeylerinin orta düzeyde olduğu bulunmuştur. Bakım yükü arttıkça merhamet düzeyinin azaldığı belirlenmiştir.
10	Ergün E. 2019²¹ Çalışkan İ.	Acil serviste görev yapan sağlık çalışanlarının yaşam kalitelerinin merhamet duygusuna etkisini belirlemek.	Tanımlayıcı ve kesitsel	316 acil servis çalışanı Birey Tanıtım Formu, Çalışanlar için Yaşam Kalitesi Ölçeği, Merhamet Ölçeği	Acil serviste görev yapan sağlık çalışanlarının merhamet duygularını ve mesleki tatmin seviyelerinin yüksek, tükenmişlik ve merhamet yorgunluğu düzeylerinin ise düşük olduğu saptanmıştır.
11	Adanır A. 2019²² Özden D.	Onkoloji ve palyatif bakım kliniklerinde çalışan hemşirelerin merhamet yorgunluğu ve stresle başa çıkma tarzlarını belirlemek.	Tanımlayıcı ve kesitsel	130 hemşire (Palyatif bakım, hematoloji ve onkoloji birimlerinde çalışan) Hemşire Tanıtım Formu, Profesyonel Yaşam Kalitesi Ölçeği, Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği	Hemşirelerin merhamet yorgunluğu arttıkça merhamet memnuniyetinin azaldığı, tükenmişliğin ise arttığı tespit edilmiştir.
12	Bağcıvan E. 2019²³ Güdücü Tüfekci F.	Çocuk hemşirelerinde merhamet yorgunluğu ve mesleki yaşam kalitesinin değerlendirmek, aralarındaki ilişkiyi incelemek ve etkileyen faktörleri belirlemek.	Tanımlayıcı	93 hemşire (Çocuk klinik ve polikliniklerinde çalışan) Kişisel Bilgi Formu, Merhamet Yorgunluğu Ölçeği, Çalışanlar İçin Yaşam Kalitesi Ölçeği	Çocuk hemşirelerinde merhamet yorgunluğunun yüksek düzeyde, mesleki yaşam kalitesinin ise orta düzeyde olduğu bulunmuştur. Merhamet yorgunluğunun mesleki tatmin ile pozitif, tükenmişlik ile negatif ilişkili olduğu saptanmıştır. Kişisel, çalışma ve mesleki özelliklerin merhamet yorgunluğunu ve mesleki yaşam kalitesini etkilediği tespit edilmiştir.
13	Karaca Ş. 2019²⁴ Kula Şahin S.	Yoğun bakım ünitesinde çalışan hemşirelerde, merhamet yorgunluğunun hasta güvenliğine etkisini belirlemek.	Tanımlayıcı ve kesitsel	81 hemşire (Yoğun bakım ünitesinde çalışan) Kişisel Bilgi Formu, Tıbbi Hataya Eğilim Ölçeği, Çalışanlar İçin Yaşam Kalitesi Ölçeği	Hemşirelerin tıbbi hataya düşük eğilimli olduğu belirlenmiştir. Hemşirelerin merhamet yorgunluğu puanlarının ortalamasının altında olduğu saptanmıştır. Eğitim düzeyleri ve çalışma süreleri arttıkça tükenmişlik ve merhamet yorgunluğunun azaldığı tespit edilmiştir. Merhamet yorgunluğunun hasta güvenliğini etkilediği belirlenmiştir.
14	Şahin T. 2019²⁵ Güner P.	Çocuk onkoloji /hematoloji hastaları ile çalışan hemşirelerin, öz şefkat ve ikincil travmatik stres düzeylerini ve bunlar arasındaki ilişkiyi belirlemek.	Tanımlayıcı ve ilişkisel	Toplam 124 hemşire (Çocuk onkoloji, çocuk hematoloji ve çocuk onkoloji/hematoloji servislerinde çalışan) Kişisel Bilgi Formu, İkincil Travmatik Stres Ölçeği, Öz-Duyarlılık Ölçeği	Hemşirelerin öz-şefkat düzeyleri arttıkça, ikincil travmatik stres düzeylerinin azaldığı belirlenmiştir.
15	Candan N. 2019²⁶ Yıldırım N.	Bilinçli Farkındalık Temelli Programın hemşirelerin farkındalığı, algıladıkları iş stresi ve öz-şefkat düzeyleri üzerine etkisini değerlendirmek	Ön test- son test yarı deneysel	Nöroşirürji Kliniği ve Yoğun Bakımı'nda çalışan 18 hemşire 4 hafta boyunca haftada 2 saat uygulanan Bilinçli Farkındalık Temelli Eğitim Programı Veri Toplama Formu, Bilinçli Farkındalık Ölçeği, Algılanan Stres Ölçeği, Öz-Anlayış Ölçeği	Eğitim programına dahil olan hemşirelerin algıladıkları stres düzeyinde azalma, bilinçli farkındalık ve öz-şefkat düzeyinde ise artma olduğu belirlenmiştir.

Tablo 2. (Devamı)

16	Uçar Özdemiş S. 2019 ²⁷ Koca Kutlu A.	Şefkat Yorgunluğu Ölçeği'nin Türkçe formunun dil uyarlamasını yapmak, geçerlilik ve güvenilirliğini belirlemek.	Metodolojik	416 hemşire Hemşire Bilgi Formu, Maslach Tükenmişlik Ölçeği, Şefkat Yorgunluğu Ölçeği	Şefkat Yorgunluğu Ölçeği'nin Türk kültürüne uygulanabilir ve geçerliliği olan bir ölçek olduğu saptanmıştır.
17	Birlik T. 2019 ²⁸ Yıldırım Şişman N.	Üniversite öğrencilerinde flört şiddeti sıklığı ve bilişsel duygu düzenleme ile öz şefkat arasındaki ilişkiyi incelemek.	İlişki arayıcı	623 üniversite öğrencisi Kişisel Bilgi Formu, Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği, Öz-Şefkat Ölçeği, Flört Şiddeti Ölçeği	Flört şiddeti ile bilişsel duygu düzenleme arasında ilişki bulunmadığı, bilişsel duygu düzenleme ile öz şefkat arasında pozitif ve flört şiddeti ile öz şefkat arasında da negatif bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bilişsel duygu düzenlemenin ve kadın olmanın flört şiddetini arttırdığı, öz şefkat ve şiddete başvurmanın ise flört şiddetini azalttığı saptanmıştır.
18	Şahin Ö. 2020 ²⁹ Tambağ H.	Hemşirelerin merhamet yorgunluğu ve tükenmişlik düzeylerini belirlemek.	Tanımlayıcı ve kesitsel	339 hemşire Kişisel Bilgi Formu, Merhamet Ölçeği, Tükenmişlik Ölçeği	Hemşirelerin merhamet yorgunluğu ve tükenmişliklerinin orta düzeyde olduğu belirlenmiştir.
19	Süzen H. 2020 ³⁰ Çevik K.	Hemşirelerin profesyonel değerleri ile merhamet ve sabır düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek.	Tanımlayıcı ve kesitsel	156 hemşire Hemşire Tanıtım Formu, Hemşirelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği, Merhamet Ölçeği, Sabır Ölçeği	Hemşirelerin profesyonellikleri arttıkça merhamet ve sabır düzeylerinin de arttığı tespit edilmiştir.
20	Yaman E. 2020 ³¹ Özdelikara A.	Onkoloji ve palyatif bakım hemşirelerinin merhamet yorgunluğunun iş ve yaşam doyumuna etkisini incelemek.	Tanımlayıcı ve ilişki arayıcı	110 hemşire (Onkoloji ve palyatif bakım hemşireleri) Tanıtıcı Anket Formu, Çalışanlar İçin Yaşam Kalitesi Ölçeği, Minnesota İş Doyum Ölçeği, Yaşam Doyumu Ölçeği	Hemşirelerin merhamet yorgunluğunun düşük düzeyde, iş doyumunu ve yaşam doyumlarının ise yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. Palyatif bakım hemşirelerinin merhamet yorgunluğunun, onkoloji hemşirelerinin ise iş doyumunu ve yaşam doyumunun daha yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur.
21	Kıvanç Ö. 2020 ³² Yahn H. Eti Aslan F.	Hemşirelerin özgecili ve merhamet düzeylerinin bakım kalite göstergeleri ile ilişkisini incelemek.	Tanımlayıcı	189 hemşire Sosyodemografik Özellikler Formu, Özgecili Ölçeği, Merhamet Ölçeği	Hemşirelerin özgecili ve merhamet düzeylerinin ortalamasının üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Özgecili ve merhamet arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Merhamet düzeyinin bakım kalite göstergelerini olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir.
22	Cihan S. 2020 ³³ Durat G.	Psikiyatri hemşirelerinde kişilik, merhamet yorgunluğu ve empati düzeylerini belirlemek ve aralarındaki ilişkiyi değerlendirilmek.	Tanımlayıcı ve ilişki arayıcı	150 psikiyatri hemşiresi Görüşme Formu, Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi, Merhamet Yorgunluğu Ölçeği, Empatik Eğilim Ölçeği	Psikiyatri hemşirelerinin merhamet yorgunluğu yaşadığı, kişilik özellikleri ve empati becerilerinin merhamet yorgunluğuna etkisi olduğu belirlenmiştir. Hemşirelerin empatik eğilimi arttıkça merhamet yorgunluğunun da arttığı tespit edilmiştir.
23	Yakut E. 2020 ³⁴ Şenturan L.	Cerrahi birimlerde çalışan hemşirelerin merhamet ve bakım davranışlarını incelemek.	Tanımlayıcı ve kesitsel	İki hastanede çalışan 98 hemşire Bilgi formu, Merhamet Ölçeği, Bakım Davranışları Ölçeği-24	Hemşirelerin merhamet ve bakım davranışları puanlarının yüksek olduğu, kadın hemşirelerin merhamet düzeyinin erkek hemşirelerden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Hemşirelerin merhamet düzeyindeki artışın bakım davranışlarını pozitif yönde etkilediği belirlenmiştir.
24	Kesbiç Ş. 2020 ³⁵ Boz İ.	Perinatal alanda çalışan hemşirelerin şefkat yorgunluğu ve memnuniyetine ilişkin deneyimlerini saptamak.	Tanımlayıcı fenomenolojik tasarım	Perinatal alanda çalışan 16 hemşire Kişisel bilgi formu, Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	Hemşirelerin şefkat memnuniyetini arttırdığı, şefkatli bakımla doyum sağladıkları ve öğretilirken aynı zamanda öğrendikleri saptanmıştır. İş çevresinin yıpratıcı olması, fetal kayıp gibi zorlayıcı bakım anlarına tanıklık etme ve kadınlar tarafından anlaşılma gibi durumların şefkat yorgunluğunu etkilediği belirlenmiştir.
25	Pınar Ş D. 2020 ³⁶ Ceylan B.	Hemşirelik öğrencilerinin psikolojik sağlamlık ve öz-şefkat düzeylerini belirlemek.	Tanımlayıcı	Lisans Hemşirelik Öğrencileri (368 kişi) Sosyo-Demografik Bilgi Formu, Yılmazlık Ölçeği, Öz-Anlayış Ölçeği	Hemşirelik mesleğini isteyerek tercih eden, kendini başarılı olarak değerlendiren, ebeveynlerinin eğitim düzeyi yüksek olan öğrencilerin psikolojik sağlamlık ve öz-şefkat düzeylerinin yüksek olduğu ve öğrencilerin öz-şefkat düzeyleri arttıkça psikolojik sağlamlık düzeyinin de arttığı belirlenmiştir.

Merhamet konusunda yapılan doktora tezleri kapsamında (Tablo 3) Merhamet Yorgunluğu-Kısa Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlandığı,³⁷ uygulanan eğitim programlarının merhamet yorgunluğu, merhamet memnuniyeti, tükenmişlik ve

mesleki yaşam kalitesi üzerindeki etkilerinin incelendiği belirlenmiştir.^{38,39} Doktora tezlerinin metodolojik, yarı deneysel, randomize kontrollü, nitel, tanımlayıcı ve ilişki arayıcı gibi farklı desenlerde yapıldığı belirlenmiş olup, her üçünün de örneklemini hemşireler oluşturmuştur.³⁷⁻³⁹

Tablo 3. Hemşirelik Alanında Merhamet Konusunda Yapılan Doktora Tezleri

Yazar, Yıl Danışman	Amaç	Çalışmanın tipi	Örneklem sayısı - Kullanılan ölçme araçları- Yöntem	Sonuç
1 Hür S. 2018 ³⁷ Ekinci M.	Merhamet Yorgunluğu-Kısa Ölçek (MY-KÖ)'in Türkçe'ye uyarlamak ve yoğun bakım hemşirelerine verilen stres yönetimi eğitiminin merhamet yorgunluğuna etkisinin belirlemek.	İlk aşama metodolojik İkinci aşama ön test son test yarı deneysel	İlk aşamada 128 hemşire İkinci aşama 24 hemşire Kişisel Bilgi Formu, Merhamet Yorgunluğu-Kısa Ölçeği ve Çalışanlar için Yaşam Kalitesi Ölçeği	Merhamet Yorgunluğu-Kısa Ölçeği Türkçe'ye uyarlanmış ve bu ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu saptanmıştır. Hemşirelerin ikincil travma düzeylerinin düşük, mesleki tükenmişlik ve merhamet yorgunluklarının orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Stres yönetimi eğitiminin merhamet yorgunluğunu azaltmada etkili olduğu tespit edilmiştir.
2 Pehlivan T. 2019 ³⁸ Güner P.	Onkoloji-hematoloji alanında çalışan hemşirelere uygulanan kısa ve uzun süreli 'Merhamet Yorgunluğu Dayanıklılık Programı (MYDP)'nin hemşirelerin mesleki yaşam kalitesi (merhamet yorgunluğu, tükenmişlik, merhamet memnuniyeti), algılanan stres, psikolojik dayanıklılık düzeylerine etkisini belirlemek ve programa katılan hemşirelerin görüş ve önerilerini almak.	Randomize kontrollü, uzunlamasına girişimsel ve nitel	125 hemşire (3 ayrı hastanede ve onkoloji-hematoloji biriminde çalışan) -Deney-I (Kısa süreli): 49 -Deney-II (Uzun süreli): 34 -Kontrol: 42 hemşire Nicel: Kişisel Bilgi Formu, Çalışanlar İçin Yaşam Kalitesi Ölçeği-IV, Algılanan Stres Ölçeği ve Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Girişim öncesi, sonrası, 3. ay, 6. ay ve 1. yılda ölçüm yapılmıştır. Nitel (24 hemşire): Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile-odak grup görüşmesi	MYDP'nin kısa veya uzun süreli olarak uygulanmasının, hemşirelerin merhamet yorgunluğu, tükenmişlik, merhamet memnuniyeti, algılanan stres ve psikolojik dayanıklılıklarına etkileri bakımından birbirine üstünlüğünün olmadığı bulunmuştur.
3 Çınarlı T. 2019 ³⁹ Koç Z.	Acil hemşirelerinde merhamet yorgunluğunu etkileyen faktörleri belirlemek.	Nitel ve nitel desende, tanımlayıcı, ilişki arayıcı ve metodolojik Kalitatif ve kantitatif araştırma tasarımı	253 acil servis hemşiresi Hemşireleri Tanıtıcı Bilgi Formu, Nicel: Merhamet Doyumu ve Merhamet Yorgunluğu Ölçeği Minnesota İş Doyum Ölçeği Maslach Tükenmişlik Ölçeği Nitel (21 hemşire): Yarı yapılandırılmış görüşme formu	Merhamet Doyumu ve Merhamet Yorgunluğu Ölçeği'nin ülkemiz için geçerli ve güvenilir bir araç olduğu saptanmıştır. Çalışma yılı, mesleği bırakmayı isteme durumu, mesleğini ekonomik olarak tatmin edici bulma durumu gibi özelliklerin merhamet yorgunluğunu etkilediği bulunmuştur. Merhamet Doyumu ve Merhamet Yorgunluğu Ölçeği'nin Tükenmişlik alt boyutu ile Minnesota İş Doyum Ölçeği arasında negatif ilişki olduğu bulunmuştur. Merhamet yorgunluğuna neden olan faktörlerin yönetim, sağlık ve acil sağlık sistemi, mesleki roller ve hasta/hasta yakınları ile alakalı sorunlar olduğu belirlenmiştir.

Merhamet hemşirelikle ilgili hem bir değer hem de sağlık ve sosyal bakım ortamlarında uygulama için bir gereklilik niteliğindedir.⁴⁰ Ayrıca merhamet, hemşirelik mesleğinin temelini oluşturan bir felsefe olarak kabul edilmektedir.⁴¹ Merhamet ile

ilgili yapılan tezler merhamet kavramını daha geniş bir yelpazede ele alma fırsatı sunması açısından oldukça önemlidir. Bu çalışmada Türkiye'de hemşirelik alanında merhamet konusu ile ilgili yapılan lisansüstü tezler incelenmiştir.

Bu derlemede hemşirelerin merhamet yorgunluğu düzeylerinin bazı çalışmalarda yüksek,^{23,33} bazı çalışmalarda orta,^{29,37} bazı çalışmalarda ise düşük düzeyde olduğu^{15,16,21} saptanmıştır. Ayrıca bir çalışmada hekimlerin merhamet yorgunluğunun hemşirelere göre daha yüksek olduğu belirtilmiştir.¹⁸ Bu sonuçlar insana bakım veren hemşire veya hekimlerin farklı seviyelerde de olsa merhamet yorgunluğu yaşadıklarının bir göstergesi olarak açıklanabilir.

Merhamet yorgunluğu ile 25 yaş ve üzerinde olma, meslekte ve çalışılan birimdeki hizmet süresinin uzun olması,¹³ eğitim seviyesinin azalması ve meslektaşlarıyla olan ilişkiden memnun olmama,¹⁸ erkek olma,²³ vardiya usulü çalışma,^{23,39} mesleki deneyimi 1-10 yıl arası olma, mesleğini istemeyerek ve kısmen isteyerek seçme, mesleğini ekonomik olarak tatmin edici bulmama ve iş yaşantısında duyarsızlaştığını hissetme gibi faktörler³⁹ arasında pozitif ilişki olduğu saptanmıştır. Ayrıca hemşirelerin çalışma süresi, mesleği bırakmayı isteme, mesleği ekonomik olarak tatmin edici bulma gibi özelliklerin yanı sıra sağlık bakım sistemi, acil sağlık sistemi, yönetim, mesleki rol ve hasta-hasta yakınlarının olumsuz tutum ve davranışları ile ilişkili faktörlerin³⁹ yanı sıra iş çevresinin yıpratıcı olması, fetal kayıp gibi zorlayıcı bakım anlarına tanıklık etme ve kadınlar tarafından anlaşılma³⁵ gibi faktörlerin merhamet yorgunluğuna neden olduğu belirlenmiştir. İnmeli bireylere bakım verenlerle yapılan bir çalışmada bakım yükü arttıkça merhamet düzeyinin azaldığı tespit edilmiştir.²⁰ Hemşirelerin organ bağışı tutumunda merhamet duygusunun etkili olduğu¹⁷ ve merhamet düzeyi ile merhamet yorgunluğunun birbirini zıt yönde etkilediği^{15,16,22} tespit edilmiştir. Hemşirelerin merhamet yorgunlukları ve öz şefkatleri arasında zıt yönlü ve düşük dereceli bir ilişki olduğu saptanmıştır.¹⁴ Bu çalışmalarda merhamet düzeyini azaltan ve merhamet yorgunluğuna neden olan birçok faktörün saptanmasının yanı sıra merhametle ilişkili kavramlar da karşılaştırılmıştır. Bu sonuçlar merhamet yorgunluğunu azaltmaya yönelik çalışmalara ışık tutabilir.

Çalışılan kliniklere göre merhamet düzeyleri incelendiğinde; acil serviste görev yapan sağlık çalışanlarının,²¹ cerrahi birimlerde çalışan hemşirelerin,³⁴ yoğun bakım ve çocuk kliniklerinde çalışan hemşirelerin merhamet düzeyinin yüksek^{15,16} olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca palyatif bakım kliniğinde çalışan hemşirelerin merhamet yorgunluğu, onkoloji kliniklerinde çalışanlara göre daha yüksek düzeyde bulunmuştur.³¹ Ancak diğer bir çalışmada onkoloji biriminde çalışan hemşirelerin merhamet yorgunluğunun acil, özel bakım (kronik hasta) servisi, karma servis ve ameliyathanede çalışan hemşirelerden yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır.¹³ Farklı bir çalışmada da perinatal alanda çalışan hemşirelerin, hemcinsine bakım verme durumunun şefkat memnuniyetini arttırdığı ve şefkatli bir şekilde yapılan bakımın hemşirelerin meslekte doyum almasını sağladığı tespit edilmiştir.³⁵ Sonuçlar klinikler arası karşılaştırma için bir netlik sağlayamasa da özellikli birimlerin ele alınması açısından yol gösterici olabilirler.

Hemşirelerle yapılan öz-şefkat çalışmasında hemşirelerin öz-şefkat düzeyleri arttıkça, ikincil travmatik stres düzeylerinin azaldığı belirlenmiştir.²⁵ Hemşirelik öğrencileri ile yapılan bir çalışmada ise hemşirelik mesleğini isteyerek tercih eden, kendini başarılı olarak değerlendiren, ebeveynlerinin eğitim düzeyi yüksek olan öğrencilerin psikolojik sağlamlık ve öz-şefkat düzeylerinin yüksek olduğu ve öğrencilerin öz-şefkat düzeyleri arttıkça psikolojik sağlamlık düzeyinin de arttığı belirlenmiştir.³⁶ Diğer bir çalışmada öz şefkat düzeyi yüksek olan öğrencilerin flört şiddetinin de düşük olduğu saptanmıştır.²⁸

Merhamet yorgunluğuna yönelik girişimleri içeren bir çalışmada, merhamet yorgunluğunu azaltmada hemşirelere verilen stres yönetimi eğitiminin etkili olduğu saptanmıştır.³⁷ Diğer bir çalışmada onkoloji-hematoloji biriminde çalışan hemşirelere uygulanan “Merhamet Yorgunluğu Dayanıklılık Programı”nın kısa süreli veya uzun süreli olmasının hemşirelerin merhamet yorgunluğu, tükenmişlik, merhamet

memnuniyeti, algılanan stres ve psikolojik dayanıklılığına etkileri bakımından birbirine üstünlüğünün olmadığı belirlenmiştir.³⁸ Farklı bir çalışmada da Bilinçli Farkındalık Temelli Eğitim Programı'nın hemşirelerin algıladıkları stres düzeyini azalttığı, bilinçli farkındalık ve öz-şefkat düzeylerini ise arttırdığı tespit edilmiştir.²⁶

Tüm bu sonuçlar göz önüne alındığında, merhamet yorgunluğunun çalışılan kurum, çalışılan birim, çalışma şartları, çalışma süresi, mesleği sevmeye, mesleğini ekonomik olarak tatmin edici bulma durumu ve hasta-hasta yakınları ile ilişkili faktörler veya kişisel özellikler gibi birçok faktörden etkilendiğini düşündürmektedir. Ayrıca

merhamet yorgunluğunun önüne geçmenin mümkün olduğu ancak yöntemler konusunda daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulduğu söylenebilir.

Merhamet düzeyinin yüksek olmasının bakım kalite göstergelerini olumlu yönde etkilediği^{19,32,34} ve hemşirelerin profesyonellikleri arttıkça merhamet ve sabır düzeylerinin arttığı tespit edilmiştir.³⁰ Bu sonuçlar merhametin bakım kalitesini arttırdığının bir göstergesi olarak sunulabilir. Ayrıca merhametin sağlık bakımının vazgeçilmez bir parçası olduğu ve merhamet ile ilgili kavramları ele almanın bir gereklilik olduğu düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Son yıllarda hemşirelik araştırmalarında merhamet konusu oldukça ilgi görmektedir. Bu derlemede de merhamet ile ilgili yapılan tüm tezlerin son 4 yılda yapıldığı belirlenmiştir. Bu çalışmanın sonucunda hemşirelik alanında merhamet konusunda yapılan tezlerin çoğunlukla merhamet düzeyini, merhamet memnuniyetini ve merhamet yorgunluğunu belirlemeye yönelik yapıldığı görülmüştür. Literatürde yeni bir kavram olarak belirtilen merhamet korkusu ve merhamet yeterliliğine yönelik ise herhangi bir tez çalışmasına ulaşılamamıştır. Merhamet kavramının öneminin daha iyi anlaşılması, merhamet yeterliliğinin ve hasta

bakım kalitesinin artırılması açısından, bu konuda daha fazla araştırmanın yapılması ve lisans eğitimine de entegre edilmesi büyük önem taşımaktadır.

Ayrıca çocuk klinikleri, yoğun bakım, ameliyathane, acil servis gibi daha hassas ve savunmasız hastaların bulunduğu özellikli birimlerde çalışan hemşirelerde ve hemşirelik öğrencilerinde konuya özgü çalışmaların artırılması ve daha büyük örneklerle, deneysel türde çalışmaların yapılması hasta bakım kalitesinin artırılması açısından daha ufuk açıcı olabilir.

KAYNAKLAR

1. Bloomfield, J. and Pegram, A. (2015). "Care, Compassion and Communication". *Nursing Standard*, 29(25), 45-50. <https://doi.org/10.7748/ns.29.25.45.e7653>
2. Lee, Y. and Seomun, G. (2016). "Development and Validation of an Instrument to Measure Nurses' Compassion Competence". *Applied Nursing Research*, 30, 76-82.
3. Neff, K. D. (2003). "The Development and Validation of a Scale to Measure Self-Compassion". *Self and Identity*, 2 (3), 223-250. <https://doi.org/10.1080/15298860309027>
4. Durkin, M, Gurbutt, R. and Carson, J. (2018). "Qualities, Teaching, and Measurement of Compassion in Nursing: A Systematic Review". *Nurse Education Today*, 63, 50-58.
5. Polat, F.N. ve Erdem, R. (2017). "Merhamet Yorgunluğu Düzeyinin Çalışma Yaşam Kalitesi ile İlişkisi: Sağlık Profesyonelleri Örneği". *Stüeyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26, 291-312.
6. Grant, H.B, Lavery, C.F. and Decarlo, J. (2019). "An Exploratory Study of Police Officers: Low Compassion Satisfaction and Compassion Fatigue". *Frontiers in Psychology*, 9, 2793. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.02793>
7. Çevik, Ö. ve Tanhan, F. (2020). "Merhamet Korkusu, Tanımı, Nedenleri ve Önlenmesi". *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 12 (3), 342-351. <https://doi.org/10.18863/pgy.626941>
8. Stamm, B.H. (2005). "The Professional Quality of Life Scale Manual". Sidran Press, 16 (6), 4-24.
9. Yeşil, A, Ergün, Ü, Amasyalı, C, Er, F, Olgun, N.N. ve Aker, A.T. (2010). "Çalışanlar İçin Yaşam Kalitesi Ölçeği Türkçe Uyarlaması Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması". *Noropsikiyatri Arsivi*, 47 (2).
10. Pommier, A.N. (2010). The Compassion Scale. Doctoral Thesis. The Graduate School of The University of Texas, Austin.
11. Akdeniz, S. ve Deniz, M.E. (2016). "Merhamet Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması". *The Journal of Happiness & Well-Being*, 4 (1), 50-61.
12. Denk, T. (2018). Bir Üniversite Hastanesinde Çalışan Hemşirelerde Mesleki Yaşam Kalitesi Merhamet Memnuniyeti Merhamet Yorgunluğu. Yüksek Lisans Tezi. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.

13. Koca, F. (2018). Hemşirelerde Merhamet Yorgunluğu ve Etkili Faktörlerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
14. Kara, D. (2018). Hemşirelerin Merhamet Yorgunluklarının ve Öz Anlayışlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Okan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
15. Özcan, A. (2019). Yoğun Bakım Hemşirelerinde Merhametin ve Merhamet Yorgunluğunun Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
16. Tanrıku, G. (2019). Çocuk Kliniklerinde Çalışan Hemşirelerde Merhamet Düzeyi ve Merhamet Yorgunluğunun Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
17. Bektaş, M. (2019). Hemşirelerin Organ Bağışı Tutumlarının Merhamet Duygularıyla İlişkinin Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
18. Salur, H. (2019). Bir Eğitim Araştırma Hastanesinde Çalışan Hekim ve Hemşirelerde Psikolojik Sermaye ile Merhamet Yorgunluğu Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Okan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
19. Kolay, N. (2019). Yoğun Bakım Hemşirelerinde Merhamet ile Bakım Davranışları Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
20. Erdem, H. (2019). İnmeli Bireylere Bakım Verenlerde Bakım Yükü ve Merhamet Düzeyi Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
21. Ergün, E. (2019). Acil Serviste Görev Yapan Sağlık Çalışanlarının Yaşam Kalitelerinin Merhamet Duyusuna Etkisinin Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Okan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
22. Adamır, A. (2019). Onkoloji ve Palyatif Bakım Kliniklerinde Çalışan Hemşirelerin Merhamet Yorgunluğu ve Stresle Başa Çıkma Tarzlarının Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
23. Bağcıvan, E. (2019). Çocuk Hemşirelerinde Merhamet Yorgunluğunun Mesleki Yaşam Kalitesi ile İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
24. Karaca, Ş. (2019). Yoğun Bakım Ünitesinde Çalışan Hemşirelerde Merhamet Yorgunluğunun Hasta Güvenliğine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. İstinye Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
25. Şahin, T. (2019). Çocuk Onkoloji/Hematoloji Alanında Çalışan Hemşirelerde Öz-Şefkat ve İkincil Travmatik Stresin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Koç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
26. Candan, N. (2019). Hemşirelerde Bilinçli Farkındalığa Temelli Programın Algılanan Stres ve Öz-Şefkat Üzerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Okan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
27. Uçar Özdemir, S. (2019). Şefkat Yorgunluğu Ölçeği'nin Türkçe Geçerlilik ve Güvenilirliği. Yüksek Lisans Tezi. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Manisa.
28. Birlik T. (2019). Üniversite Öğrencilerinde Bilişsel Duygu Düzenleme, Öz Şefkat ve Flört Şiddeti Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Düzce.
29. Şahin, Ö. (2020). Hemşirelerin Merhamet Yorgunluğu ve Tükenmişlik Düzeylerinin Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hatay.
30. Süzen, H. ve Çevik, K. (2020). "Hemşirelerin Profesyonel Değerleri ile Merhamet ve Sabır Düzeyleri Arasındaki İlişki". Türkiye Klinikleri Hemşirelik Bilimleri, 12 (4), 528-35. <https://doi.org/10.5336/nurses.2020-74896>
31. Yaman, E. (2020). Onkoloji ve Palyatif Bakım Hemşirelerinin Merhamet Yorgunluğunun İş ve Yaşam Doyumuna Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Samsun.
32. Kıvanç, Ö. (2020). Hemşirelerin Özgeçmiş ve Merhamet Düzeylerinin Bakım Kalite Göstergeleri ile İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. Bahçeşehir Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
33. Cihan, S. (2020). Psikiyatri Servislerinde Çalışan Hemşirelerde Kişilik, Merhamet Yorgunluğu ve Empati Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
34. Yakıt, E. (2020). Cerrahi Birimlerde Çalışan Hemşirelerin Merhamet ve Bakım Davranışlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Biruni Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
35. Kesbiç, Ş. (2020). Perinatal Alanda Çalışan Hemşirelerin Şefkat Yorgunluğu ve Memnuniyeti Deneyimleri: Fenomenolojik Çalışma. Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
36. Pınar, Ş.D. (2020). Hemşirelik Öğrencilerinin Psikolojik Sağlamlık ve Öz-Şefkat Düzeylerinin Belirlenmesi. Doktora Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
37. Hür, S. (2018). Yoğun Bakım Hemşirelerine Verilen Stres Yönetimi Eğitiminin Merhamet Yorgunluğuna Etkisi. Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
38. Pehlivan, T. (2019). Onkoloji-Hematoloji Hemşirelerine Uygulanan Kısa ve Uzun Süreli Merhamet Yorgunluğu Dayanıklılık Programı'nın Yaşam Kalitesi, Algılanan Stres ve Psikolojik Dayanıklılık Üzerine Etkisi. Doktora Tezi. Koç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
39. Çınarlı, T. (2019). Acil Hemşirelerinde Merhamet Yorgunluğunu Etkileyen Faktörler. Doktora Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
40. Tierney, S, Bivins, R. and Seers, K. (2019). "Compassion in Nursing: Solution or Stereotype?". Nursing Inquiry, 26 (1), 1-6. <https://doi.org/10.1111/nin.12271>
41. Straughair, C. (2012). "Exploring Compassion: Implications For Contemporary Nursing. Part 2". British Journal of Nursing, 21 (4), 239-244.